

ŠTÁTNA ŠKOLSKÁ INŠPEKCIA

úsek inšpekčnej činnosti

Staré grunty 52, 841 04 Bratislava 4

Správa

o stave a podmienkach poskytovania odborných služieb v zariadeniach špeciálnopedagogického poradenstva v SR v školskom roku 2007/2008

Informatívne inšpekcie so zámerom zistiť stav a podmienky poskytovania odborných služieb a starostlivosti o deti v zariadeniach špeciálnopedagogického poradenstva (ZŠPP) sa realizovali v 8 krajoch SR. Inšpekcie sa vykonali v 36 zariadeniach, čo predstavuje 40,00 % zo siete ZŠPP. Pri inšpekcii sa využíval informačný dotazník pre riaditeľa ZŠPP.

Základné údaje o ZŠPP

Z celkového počtu 36 zariadení bolo 33 špeciálnopedagogických poradní (ŠPP) a 3 detské integračné centrá (DIC). Štátnych zariadení bolo 31, neštátnych 5 (súkromné 3 ŠPP a 2 DIC). Kontrolované zariadenia vznikli v rokoch 1992 až 2007. Pri 1 DIC bola zriadená materská škola (MŠ). Špeciálnopedagogické poradne boli zriadené pri špeciálnych základných školách (ŠZŠ) pre žiakov s mentálnym postihnutím, zrakovým postihnutím, telesným postihnutím a pre žiakov s narušenou komunikačnou schopnosťou, 4 pri ŠZŠ so špeciálnou materskou školou (ŠMŠ), 1 pri základnej škole (ZŠ) pre nevidiacich a slabozrakých. Pri krajskom školskom úrade vznikla 1 ŠPP. Právnu subjektivitu mali 2 DIC a 5 ŠPP.

Súlad medzi zriaďovacou listinou a realitou v názve zariadenia bol v 32 ZŠPP. Všetky mali vypracovaný vlastný štatút, schválený organizačný poriadok. Vnútorý poriadok bol v ŠPP zväčša spoločný so školami, pri ktorých boli zriadené. Organizačná štruktúra jednotlivých zariadení bola rozdielna (v súlade s organizačným poriadkom v 32 ZŠPP), každé zariadenie malo odlišné zameranie podľa štatútu a personálneho obsadenia. Webovú stránku nemalo 9 zariadení, v ŠPP bola väčšinou spoločná so školou.

Druh, typ a počet škôl, školských zariadení a iných zariadení a organizácií, ktorým ZŠPP poskytovali služby, je uvedený v tabuľke č. 1.

Tabuľka č. 1

Druh a typ škôl/školských zariadení, ktorým ZŠPP poskytovali služby	Počet škôl/ŠZ
Materská škola	260
Špeciálna materská škola	8
Základná škola	1 010
Špeciálna základná škola	108
Gymnázium	55
Stredná odborná škola	96
Stredné odborné učilište/učilište	23
Špeciálna SŠ - gymnázium	2
Špeciálna SŠ - stredná odborná škola	6
Špeciálna SŠ - stredné odborné učilište	1
Odborné učilište/ praktická škola	20
Škola pre mimoriadne nadané deti a gymnázium; ZŠ s triedami pre intelektovo nadané deti	3
Iné školy/školské zariadenia: liečebno-výchovné sanatóriá	2
Iné: detské domovy, domovy sociálnych služieb, občianske združenia, Súkromné centrum Dialóg, materské a komunitné centrá, krízové centrá, opatrovateľské služby, Slovenský červený kríž	23
Spolu	1 617

Počet všetkých evidovaných klientov v ZŠPP je uvedený v tabuľke č. 2.

Tabuľka č. 2

Charakteristika klientely	Počet
Deti od 0 do 3 rokov	40
Deti predškolského veku (3 - 6 r.)	1 436
Deti s odkladom začiatku plnenia povinnej školskej dochádzky (od 6 rokov)	301
Žiaci základných škôl	7 835
Žiaci stredných škôl	499
Žiaci špeciálnych základných škôl (ZŠ, ŠZŠ)	4 751
Žiaci špeciálnych stredných škôl	40
Žiaci z odborných učilíšť/praktických škôl	328
Oslobodení od dochádzania do školy	131
Bez ďalšieho vzdelávania	233
Rodičia/iní rodinní príslušníci	629
Pedagógovia	241
Anonymní klienti	4
Počet všetkých klientov spolu	16 468

U celkového počtu klientov poskytli ZŠPP odborné služby v školskom roku 2007/2008 13 769 klientom. Najviac klientov bolo s mentálnym postihnutím, s vývinovými poruchami učenia, s viacnásobným postihnutím a chorých, najmenej so sluchovým postihnutím. Zo špeciálnej školy (ŠŠ), pri ktorých boli ŠPP zriadené alebo z MŠ, ktorá bola pri DIC, pochádzalo 2 359 klientov. Jednorazovo navštívilo zariadenia 10 – 75 %, opakovane 10 – 90 % klientov.

Evidencia klientov a činnosť ZŠPP sa zaznamenávala prevažne v písomnej podobe, v časti zariadení v písomnej aj elektronickej. Špeciálnopedagogická a psychologická činnosť bola zdokumentovaná, prehľadná. Súhlas rodičov detí (s evidovaním, spracovávaním osobných údajov, s vyšetrením, prípadne so zaslaním správy) bol súčasťou dokumentácie klientov. Ochrana osobných údajov bola zabezpečená. Nedostatkami niekoľkých zariadení bola absencia dokumentácie o klientoch a o činnosti zariadenia, chýbanie súhlasu rodičov s vyšetrením, neprehľadnosť evidencie alebo nedostatočné zabezpečenie osobných údajov.

Podmienky činnosti ZŠPP

V zariadeniach pracovalo 168 zamestnancov, z toho interných 143, externých 25. V poradenskom zariadení a súčasne v škole alebo školskom zariadení pracovali 95 odborní zamestnanci. Na skvalitnenie služieb stále rastúcemu počtu klientov by potrebovali doplniť počet o ďalších odborných zamestnancov na celý pracovný úväzok. Priemerná čakacia doba u špeciálneho pedagóga bola 1 týždeň až 2 mesiace, u psychológa 1 týždeň až 4 mesiace. Odborní zamestnanci mali prevažne medzi sebou rozdelenú činnosť podľa určených kritérií. Zamestnanci absolvovali ďalšie vzdelávanie – kvalifikačné kurzy, špecializačné inovačné štúdium, semináre, priebežné vzdelávanie, odborné podujatia rôzneho druhu. Priestorové podmienky boli podľa názoru riaditeľov prevažne dobré až priemerné. Materiálno-technické podmienky hodnotili ako dobré najčastejšie vo vybavenosti kopírovacím zariadením, skenerom a tlačiarňou, ako priemerné vo vybavení pomôckami, metodickými materiálmi, učebnicami, stimulačnými programami a testmi. Pomôcky zaslané z dodávky MŠ SR využívalo 28 zariadení, 6 ich doteraz nedostalo. Mnoho rôznych pomôcok si zhotovili sami.

Odborná činnosť poskytovaná deťom predškolského veku

Deti so zdravotným a s viacnásobným postihnutím od narodenia do 3 rokov evidovali v 11 zariadeniach. Poskytovali im diagnostiku, špeciálnopedagogické a psychologické vyšetrenie, poradenskú a konzultačnú činnosť rodičom, návrhy na odbornú starostlivosť, požičiavali pomôcky, uskutočňovali návštevy a poradenstvo v rodinách, korekciu podľa individuálneho stimulačného programu. Uskutočňovali zrkovú stimuláciu, korekčné, stimulačné a rehabilitačné cvičenia,

diagnostické pobyty, rozvíjali kompenzačné činitele detí so zrakovým postihnutím. Realizovali depistáž, často spolupracovali s lekármi. Uskutočňovali v tejto oblasti osvetu – pripravovali informačný materiál o činnosti zariadenia, pracovné stretnutia s riaditeľkami MŠ, príspevky v regionálnej televízii, návštevy v ambulanciách lekárov, školách a školských zariadeniach, prednášky, besedy, stretnutia rodičov detí s rovnakým postihnutím, informácie na webovej stránke. Najčastejšou *problematikou*, ktorú zariadenia riešili vo vzťahu k materským a špeciálnym materským školám, bolo posudzovanie školskej spôsobilosti, odklad začiatku plnenia povinnej školskej dochádzky a problémy vyplývajúce z postihnutia. Deťom v *špeciálnej MŠ* najčastejšie posudzovali školskú spôsobilosť, uskutočňovali predškolskú prípravu a diagnostiku reči. Pri *integrácii* v špeciálnych triedach materských škôl a pri individuálnej integrácii poskytovali zariadenia deťom špeciálnopedagogickú a psychologickú diagnostiku, metodickú pomoc, konzultačnú, terapeutickú a logopedickú starostlivosť, stimulačné programy, pracovné listy a pracovné hárky a konzultácie s pedagogickými zamestnancami MŠ pri zostavovaní plánu činnosti. *Mimoriadne nadaným deťom* poskytlo odborné služby 15 zariadení, deťom so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami (ŠVVP), ktoré *neboli evidované ako integrované*, 33 zariadení. Pre rodičov a pedagógov realizovali rôzne *aktivity*: prednášky, workshopy, besedy, výcviky, individuálne konzultácie, otvorené hodiny, vzdelávanie akreditované MŠ SR, informovali v médiách. *Spoluprácu* s materskými školami hodnotili riaditelia prevažne ako dobrú.

Odborná činnosť poskytovaná špeciálnym školám

Najčastejšou *príčinou príchodu klientov* do zariadenia bola diagnostika a rediagnostika, problematika mentálnej retardácie a jej hraničného pásma, posudzovanie školskej spôsobilosti, problémy v škole, najmä nedostatočný prospech. *Depistážnu činnosť* uskutočňovalo 20 zariadení prostredníctvom dotazníka pre školy a cieľeného vyhľadávania v rodinnom prostredí. *Diagnostická činnosť* zahŕňala špeciálnopedagogickú diagnostiku, rediagnostiku, logopedickú diagnostiku a posudzovanie školskej spôsobilosti žiakom 1. ročníka. V rámci *komplexnej špeciálnopedagogickej rehabilitácie* vypracúvali odborní zamestnanci klientom zo ŠŠ individuálny vzdelávací program, stimulačný program pre žiakov prípravného ročníka, praktizovali špeciálnu edukáciu, reedukáciu, stimuláciu, sociálnu a pracovnú rehabilitáciu, zrkovú stimuláciu, výučbu bodového písma a práce s počítačom pre nevidiacich, prácu s kompenzačnými pomôckami, dramaterapiu, arterterapiu, cvičenia na koncentráciu pozornosti a pod. Niektoré ZŠPP mali vytvorené podmienky na *liečebnú rehabilitáciu* (vodoliečbu, masáže, cvičenia). Pre žiakov a rodičov pripravili aj rodinnú terapiu, diagnostické a sociálno-rehabilitačné pobyty, tiež aktivity pre rodiny s deťmi. Podľa potreby realizovali pre žiakov, rodičov aj pedagógov *poradenskú a konzultačnú činnosť* v oblasti výchovy a vzdelávania, voľby povolania, formovania partnerských vzťahov, výchovy k manželstvu a rodičovstvu. Odborní zamestnanci ZŠPP uskutočňovali bohatú *osvetovú činnosť*. Desiat zariadení spolupracovalo pri *tvorbe a overovaní nových špeciálnopedagogických metód*, postupov a programov. Žiakom zo *sociálne znevýhodneného prostredia* alebo ich rodičom poskytovalo odborné služby 24 zariadení. Sedem ZŠPP požičiavalo ŠŠ *kompenzačné pomôcky*, zaškolovalo v ich používaní a prehodnocovalo účinnosť a vhodnosť ich používania, ostatné ich nevlastnili. *Spoluprácu* s pedagógmi ŠŠ a s rodičmi žiakov týchto škôl hodnotili riaditelia prevažne ako dobrú.

Odborná činnosť poskytovaná základným školám

Poradenské zariadenia poskytovali školám odbornú činnosť predovšetkým v oblasti *školskej integrácie*. Pre žiakov so ŠVVP realizovali špeciálnopedagogickú diagnostiku, správy zo špeciálnopedagogického a psychologického vyšetrenia vypracúvali v súlade s pokynmi MŠ SR. Prevažná väčšina zariadení uvádzala v správe druh postihnutia alebo poruchy, stupeň postihnutia neuviedla ani tretina. V školskom roku 2007/2008 vydali 2 377 písomných vyjadrení k individuálnej integrácii, celkove 5 063 písomných vyjadrení. Spätnú väzbu o integrácii žiakov, ktorým k nej vydali písomné vyjadrenie, mali zariadenia v 20 % – 100 % škôl. Starostlivosť venovali aj žiakom s *intelektovým nadaním* a žiakom so ŠVVP, ktorí *neboli evidovaní ako integrovaní*. Prevažná väčšina zariadení poskytovala odbornú metodickú pomoc pri vypracovaní individuálnych výchovno-vzdelávacích programov (IVVP) včítane úprav učebných osnov konkrétnych predmetov.

Integráciu vždy prehodnocovalo 20, v prípade potreby 9 zariadení. Žiadosti rodičov na *ukončenie individuálnej integrácie* sa vyskytli v 8 zariadeniach, a to kvôli zmene ich postoja k integrácii, pre nezáujem spolupracovať a nespokojnosť s prístupom učiteľov. ZŠPP poskytovali pomoc pri *Monitore 9* a pri príprave na *prijímacie skúšky*. *Komplexná špeciálnopedagogická starostlivosť* integrovaným žiakom v ZŠ spočívala najmä v špeciálnopedagogickej diagnostike, rediagnostike, prognóze, reedukácii, terapiách, úprave podmienok vzdelávania, pomoci žiakom so zrakovým postihnutím, metodickej pomoci vyučujúcim pri vypracúvaní IVVP, priamej účasti na vyučovaní, tvorbe kompenzačných pomôcok pre klientov. Zariadenia realizovali poradenskú a konzultačnú činnosť pre žiakov, ich rodičov a pedagógov, poskytovali odbornú a metodickú pomoc školským psychologom a výchovným poradcom, pripravili pre nich mnoho *aktivít*. *Spolupráca* pri individuálnej integrácii so špeciálnymi pedagógmi, triednymi učiteľmi a rodičmi žiakov zo ZŠ bola prevažne dobrá.

Odborná činnosť poskytovaná iným školám a školským zariadeniam

Poradenské zariadenia poskytovali odbornú činnosť *bežným stredným školám* (v oblasti výchovy a vzdelávania žiakov so ŠVVP, školskej integrácie), *špeciálnym stredným školám, odborným učilištiam, praktickým školám, špeciálnym výchovným zariadeniam* a iným organizáciám. Najčastejšie uskutočňovali diagnostiku a rediagnostiku, riešili problematiku integrácie, maturitných, prijímacích a záverečných skúšok, vývinových porúch učenia a adaptačných problémov pri vstupe do SŠ. Odbornú činnosť v oblasti *školskej integrácie* poskytovalo stredným školám 23 ZŠPP. Správy zo špeciálnopedagogického a psychologického vyšetrenia vypracúvali väčšinou v súlade s pokynmi MŠ SR. Tretina zariadení prehodnocovala integráciu a poskytovala odbornú metodickú pomoc pri vypracovaní IVVP. *Spätnú väzbu* o integrácii žiakov SŠ, ktorým k nej vydali písomné vyjadrenie, mali v polovici zariadení. Pre integrovaných žiakov realizovali *komplexnú špeciálnopedagogickú starostlivosť*. Desiat ŠPP poskytlo pomoc žiakom so ŠVVP *pri maturitných, záverečných, prijímacích skúškach*. Deväť zariadení uskutočňovalo aj *psychologickú diagnostiku a intervencie*. *Aktivity* pre žiakov, učiteľov, vychovávateľov a rodičov pripravilo 8 zariadení. *Spolupráca* s týmito školami a školskými zariadeniami bola prevažne dobrá.

Spolupráca ZŠPP

Spoluprácu so *ŠPP, PPP* a so *zdravotníckymi zariadeniami* hodnotili riaditelia najčastejšie ako dobrú. Spoluprácu s *DIC* posúdilo 15 riaditeľov ako dobrú, 13 zariadení nespocovalo. *S úradmi práce, sociálnych vecí a rodiny* vyvíjalo aktivitu 21 zariadení pri riešení výchovných problémov, záškoláctva, ohrození zdravia klientov, pridelení kompenzačných pomôcok, zabezpečovaní osobných asistentov, umiestnení detí do diagnostického centra a pod.

Iné zistenia

Riaditelia poradenských zariadení sa v *informačnom dotazníku* voľne vyjadrovali k problémom a predkladali návrhy na zlepšenie činnosti ZŠPP. Najčastejšie uvádzaným problémom bol nedostatok *finančných prostriedkov* na mzdy odborných zamestnancov a na zabezpečenie materiálno-technického vybavenia a kompenzačných pomôcok. Podľa vyjadrení riaditeľov chýbal aj *metodický orgán*, ktorý by sústavne zabezpečoval metodickú pomoc, kvalifikované usmerňovanie činnosti ZŠPP, unifikáciu výstupných materiálov po formálnej i obsahovej stránke a zjednotil odbornú terminológiu.

Záver

Špeciálnopedagogické poradne boli väčšinou zriadené pri ŠZŠ, pri 1 detskom integračnom centre bola MŠ. Právnu subjektivitu malo 5 ŠPP a 2 DIC. Všetky zariadenia mali vypracovaný vlastný štatút, schválený organizačný poriadok. Vnútorý poriadok bol v ŠPP väčšinou spoločný so školami. Každé zariadenie malo odlišné zameranie podľa štatútu a personálneho obsadenia. V školskom roku 2007/2008 poskytli odborné služby 13 769 klientom v 1 617 školách, školských

a iných zariadeniach a organizáciách. Najviac klientov bolo s mentálnym postihnutím, s vývinovými poruchami učenia, s viacnásobným postihnutím a chorých.

Evidencia klientov a činnosť ZŠPP sa zaznamenávala prevažne v písomnej podobe, v časti zariadení v písomnej aj elektronickej. Špeciálnopedagogická a psychologická činnosť bola väčšinou zdokumentovaná, prehľadná, ochrana osobných údajov zabezpečená.

V zariadeniach pracovalo 168 zamestnancov, nízky počet by potrebovali doplniť o ďalších odborných zamestnancov na celý pracovný úväzok. Priestorové podmienky boli prevažne dobré až priemerné, materiálno-technické podmienky dobré vo vybavenosti kopírovacím zariadením, skenerom a tlačiarňou, priemerné vo vybavení pomôckami, metodickými materiálmi, učebnicami, stimulačnými programami a testmi. Chýbali kompenzačné pomôcky. Mnoho rôznorodých pomôcok si zhotovili sami.

Deti so zdravotným a s viacnásobným postihnutím od narodenia do 3 rokov evidovali v 11 zariadeniach, poskytovali im služby, poradenskú a konzultačnú činnosť rodičom, spolupracovali s lekármi. Najčastejšou problematikou, ktorú riešili vo vzťahu k materským a špeciálnym materským školám, bolo posudzovanie školskej spôsobilosti, odklad začiatku plnenia povinnej školskej dochádzky a problémy vyplývajúce z postihnutia.

Najčastejšou príčinou príchodu klientov zo špeciálnych škôl bola diagnostika a rediagnostika, problematika mentálnej retardácie a jej hraničného pásma, posudzovanie školskej spôsobilosti a problémy v škole, najmä nedostatočný prospech. Zariadenia pre žiakov uskutočňovali depistáž, diagnostiku, realizovali komplexnú špeciálnopedagogickú rehabilitáciu, poradenskú a konzultačnú činnosť, pre žiakov, rodičov, pedagógov a širokú verejnosť bohatú osvetovú činnosť.

Poradenské zariadenia realizovali odbornú činnosť v základných školách predovšetkým v oblasti školskej integrácie. V školskom roku 2007/2008 vydali 2 377 písomných vyjadrení k individuálnej integrácii, poskytli odbornú metodickú pomoc pri vypracovaní IVVP, pri Monitore 9 a pri príprave na prijímacie skúšky. Spolupráca so špeciálnymi pedagógmi, triednymi učiteľmi a rodičmi žiakov zo ZŠ pri integrácii bola prevažne dobrá.

Zariadenia poskytovali odbornú pomoc bežným SŠ, špeciálnym SŠ, OU, PŠ, špeciálnym výchovným zariadeniam a iným organizáciám. Najčastejšie uskutočňovali diagnostiku a rediagnostiku, riešili problematiku výchovy a vzdelávania žiakov so ŠVVP, integrácie, maturitných, prijímacích a záverečných skúšok, vývinových porúch učenia a adaptačných problémov pri vstupe do SŠ.

Spoluprácu s ŠPP, PPP a so zdravotníckymi zariadeniami hodnotili riaditelia najčastejšie ako dobrú, spoluprácu s DIC ako dobrú až žiadnu.

Výrazné pozitívne zistenia

- kvalifikovanosť a odborná erudovanosť odborných zamestnancov, ich ďalšie vzdelávanie
- komplexná špeciálnopedagogická starostlivosť klientom v školách a školských zariadeniach
- odborné služby oblasti školskej integrácie
- profesionálne poradenstvo žiakom, rodičom, pedagógom
- osvetová činnosť

Oblasti vyžadujúce zlepšenie

- personálne zabezpečenie činnosti v súkromných špeciálnopedagogických poradniach
- vybavenie zariadení kompenzačnými pomôckami
- vyhladávanie a evidencia detí so zdravotným postihnutím v ranom veku

Smerovanie vývoja

- stúpajúci záujem o špeciálnopedagogické a psychologické služby

Odporúčania a podnety

Zariadeniam špeciálnopedagogického poradenstva

- zintenzívniť rané poradenstvo

- dôslednejšie dbať na ochranu osobných údajov klientov a dodržiavanie platnej legislatívy
- efektívnejšie a prehľadnejšie viesť evidenciu klientov

Zriaďovateľom – krajským školským úradom

- zabezpečiť informovanosť a odborné metodické usmerňovanie ZŠPP, vrátane súkromných poradenských zariadení
- vyčleniť prostriedky na zlepšenie personálneho, priestorového a materiálneho vybavenia zariadení

Štátnemu pedagogickému ústavu

- posilniť odborno-metodické riadenie, organizovať pravidelné pracovné stretnutia v rámci špeciálnopedagogického poradenstva

Ústavu informácií a prognóz školstva

- doriešiť nejednotnosť v systéme evidencie klientov poradenských zariadení

Ministerstvu školstva Slovenskej republiky

- vytvoriť jednotné metodické a odborné vedenie ZŠPP s možnosťou tvorby štandardizovaných špeciálnopedagogických diagnostických testov